

UDK 811.163.42'367.626:811.112.2'367.626
Izvorni naučni rad

Senka MARINČIĆ (Mostar)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru
senka.marincic@tel.net.ba

REFERENCIJALNA IDENTIČNOST U PARTICIPNIM KONSTRUKCIJAMA I REČENICAMA NJEMAČKOGA I HRVATSKOG JEZIKA

U radu se analizira (ne)uspostavljanje referencijalne identičnosti u participnim konstrukcijama u kojima se particip rabi kao atribut uz imenicu i u participnim rečenicama koje su doživjele izvjestan stupanj redukcije s ograničenjem na povratnu zamjenicu 3. lica u dativu i akuzativu u nepravih povratnih glagola, tj. na povratnu zamjenicu kao zamjenicu identiteta. Sa lingvističkoga stajališta ima smisla analizirati samo povratnu zamjenicu kao zamjenicu identiteta kada se govori o referencijalnoj identičnosti između povratne zamjenice i nominalne fraze. Referencijalna se identičnost s nominalnom frazom može međutim uspostaviti ili preko zamjenice identiteta ili preko lične zamjenice. Poteškoće, posebice za neizvornoga govornika njemačkoga jezika, nastaju kada pod određenim sintaktičkim uvjetima može stajati samo jedna ili druga. Cilj je rada usporedbom jezika cilja (hrvatskoga) s jezikom polaznikom (njemačkim) pokazati uporabu povratne zamjenice kao zamjenice identiteta u participnim konstrukcijama i rečenicama i potvrditi ili ustvrditi uvjete u kojima se uspostavlja referencijalna identičnost u navedenim konstrukcijama i rečenicama obaju jezika.

Ključne riječi: *referencijalna identičnost, zamjenica identiteta, lična zamjenica, nominalna fraza, participna konstrukcija, participna rečenica*

Uvod

Analizirajući definicije,¹ odnosno definiranja povratne zamjenice u tradicionalnim gramatikama obaju jezika razvidno je da većina analiziranih gramatika funkciju povratne zamjenice svodi na funkciju subjekta u čisto

¹ Više o tome u: S. Marinčić, *Povratna zamjenica kao dopuna glagolu u njemačkom i u hrvatskom jeziku (Kontrastivna analiza)*, doktorski rad, Zagreb, 2007, str. 23–32, 189–190.

semantičkome pogledu. Kod nekih se gramatičara spominju infinitivne konstrukcije, a rijetko participne.² Nedostatnost definicija ogleda se između ostalog i u uspostavljanju referencijalne identičnosti preko povratne zamjenice kao zamjenice identiteta³ ili preko lične zamjenice u određenim sintaktičkim uvjetima u participnim konstrukcijama i rečenicama. Sukladno istraživanju Paula Bauera netočno je ograničavati referencijalne odnose povratne zamjenice na subjekt budući da se referencijalna identičnost povratne zamjenice može generirati u površinskoj strukturi sa svim padežima, odnosno povratna se zamjenica može pojaviti u kombinaciji s nekom nominalnom frazom koja stvara referencijalnu identičnost, ali, s druge strane pak, i kao sastavni dio predikata.⁴ Naslanjajući se na Bauera, istraživati referencijalne odnose ima smisla samo ondje u rečenici gdje postoji konkurencija između povratne zamjenice kao zamjenice identiteta i lične zamjenice; u drugom slučaju kod povratne zamjenice kao predikatne zamjenice nema poteškoća za neizvornoga govornika kada zna da je glagol obvezatno povratan.

1. Participna konstrukcija i participna rečenica

Participne konstrukcije ograničene su na uporabu participa kao atributa uz imenicu. Particip je determinant uz imenicu i prije umetanja u nominalnu frazu predstavlja rečenicu u dubinskoj strukturi. U površinskoj strukturi ispunjava istu funkciju kao pridjev (particip fungira kao atribut uz imenicu), deklinira se kao pridjev, ali zadržava i sposobnost glagola da unutar nominalne fraze otvori prazna mjesta. U nepravih povratnih glagola zamjenica identiteta ostaje i u participnoj konstrukciji,⁵ usp. *Wir sehen die sich*

² Hermann Paul je proširio svoju definiciju na infinitivne konstrukcije, no izostavio je participne i ostale, usp. H. Paul, *Deutsche Grammatik*, Band III, Max Hueber Verlag, Halle, 1919., str. 132; J. Grimm između ostalog drži da se povratna zamjenica može odnositi na logički subjekt infinitiva ili participne rečenice, gdje u sintaktičkom pogledu subjekt ne stoji u *casu rectu*, što bi obuhvaćalo rečenice tipa: *Er befahl ihm, sich zu waschen*. ili *Er sah die sich waschenden Kinder*. O tome vidi: J. Grimm, *Deutsche Grammatik*, Band IV, Reproduktion einer verbesserten Auflage von 1898., str. 380.

³ S. Marinčić, *Povratna zamjenica kao zamjenica identiteta u njemačkome i hrvatskom jeziku*, HUM, časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, br. 4, Mostar, 2008, str. 80–82 (79–92).

⁴ P. Bauer to potkrepljuje primjerima u kojima se pojavljuju glagoli *sich waschen* i *sich beeilen* služeći se pri tome kriterijima testa supstitucije (*Ersatzprobe*) i testa eliminacije (*Weglassprobe*), usp. P. Bauer, *Die Definition des Reflexivpronomens im Deutschen, Ein Problem der Referenzidentität*, Université Catholique de Louvain, Faculté de Philosophie et Lettres, 1973., str. 35.

⁵ Samo za nepravu povratnu glagole vrijedi Erbenov navod: "Das Partizipium I stellt das bezeichnete Geschehen (Sein) als ablaufend, vor sich gehend oder bestehend

kämmenden Mädchen, **Wir sehen die kämmenden Mädchen*. Rečenice s participom i zamjenicom identiteta djeluju, uvjetno rečeno, *nezgrapno* pa se participne konstrukcije najčešće zamjenjuju odnosnom rečenicom. To posebice vrijedi za govoreni jezik. Umjesto rečenice *Wir sehen die sich kämmenden Mädchen* prije će se reći *Wir sehen die Mädchen, die sich kämmen*.

Pored toga što može fungirati kao atribut uz imenicu, particip može istupiti iz čvrsto sastavljene rečenične strukture i na taj način tvoriti zavisnu rečenicu u površinskoj strukturi umjesto nekoga rečeničnog dijela. Takve zavisne rečenice P. Bauer naziva *Partizipialsätze*,⁶ unutar kojih razlikuje: participne rečenice koje fungiraju kao atribut prema nominalnoj frazi, participne rečenice koje se mogu zamijeniti zavisnom rečenicom koju uvodi veznik te se mogu označiti kao rečenično priložje ili adverbijal, umetnute participne rečenice iza određenih glagola koji mogu regirati particip II. i apsolutne konstrukcije s participom II. i latentnim participom I.

2. Uvjeti za uspostavljanje referencijalne identičnosti

Da bi uspostavio referencijalnu identičnost s nekom drugom nominalnom frazom njemački jezik je samo za 3. lice razvio jedinstveni oblik *sich*. U ostalim licima lične zamjenice fungiraju i kao povratne budući da kontekst ne dopušta dvojbu glede referencijalne identičnosti. Konkurencija između povratne zamjenice i lične zamjenice može nastati pod izvjesnim sintaktičkim uvjetima u participnoj konstrukciji i rečenici samo ako je povratna zamjenica zamjenica identiteta. Usp. *Er verlangte das ihm* / **sich zukommende Gehalt*.⁷ Tu mora stajati lična zamjenica, a ne zamjenica identiteta da bi se uspostavila identičnost sa subjektom rečenice, jer je *Gehalt* subjekt u rečenici *Das Gehalt kommt ihm zu*. I u ovom radu⁸ upravljat ćemo se Bauerovim pravilom preoblike koje glasi:

hin. Es wird fast immer mit *sich* gebildet.“ Usp. J. Erben, *Abriß der deutschen Grammatik*, Hueber Verlag, München, 1966., str. 89.

⁶ Usp. P. Bauer, *nav. dj.*, str. 145. Dudenov termin glasi *satzwertige Partizipialkonstruktionen*, usp. Duden, *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, Band IV, hrsg. von Günther Drosdowski u.a., Mannheim-Wien-Zürich, 1984., str. 666.

⁷ Primjer smo preuzeli od O. Behaghela, *Deutsche Syntax*, Band I, Heidelberg, 1923., str. 296.

⁸ Bauerovim pravilom upravljali smo se i u analizi referencijalne identičnosti u infinitivnim konstrukcijama njemačkoga i hrvatskoga jezika, vidi: S. Marinčić, *Referencijalna identičnost u infinitivnim konstrukcijama – Poredbena analiza njemačkoga i hrvatskoga jezika*, HUM, časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, br. 5, Mostar, 2009., str. 90 (86–105).

„X-NP₁-Y-NP₂-Z $\Rightarrow$ X-NP₁-Y-sich-Z wenn:

1. NP₁ = NP₂
 2. NP₁ und NP₂ im selben Kernsatz stehen: (NP₁ und NP₂, S)
 3. NP₁ unmittelbar von SK dominiert wird: (NP₁, SK)
 4. NP₂ unmittelbar von VP dominiert wird: (NP₂, VP)
 5. NP₂ $\neq$ Genitiv
- $\neq$ 1. oder 2. Person (Einzahl oder Mehrzahl).”⁹

Iz Bauerova pravila dade se iščitati kako se u poretku preoblika uporaba preoblike refleksivizacije nalazi prije preoblike lične zamjenice. Zamjenica identiteta nastaje, ako su navedeni uvjeti ispunjeni, odnosno preoblika se lične zamjenice automatski blokira. Preoblika lične zamjenice može uslijediti samo ako nisu ispunjeni uvjeti za preobliku refleksivizacije.

2.1. Uspostavljanje referencijalne identičnosti u participnim konstrukcijama

Sukladno Bauerovu pravilu za participne konstrukcije izvodi se sljedeće: Zamjenica identiteta stoji unutar nominalne fraze u koju je umetnut particip I., odnosno uspostavlja referencijalnu identičnost s nominalnom frazom koja je subjekt participa u dubinskoj strukturi, ali je eliminiran prije umetanja [primjeri a) i e)], dok lična zamjenica stoji unutar nominalne fraze u koju je umetnut particip I. i II. ako uspostavlja referencijalnu identičnost s nominalnom frazom koja je sintaktički subjekt rečenice [primjeri b), c), d), f), g) i h)].¹⁰

a) *Wir sehen die **sich** waschenden Kinder.*

b) *Sie nützte jede sich **ihr** bietende Gelegenheit.*

c) *Er verlangte das **ihm** zukommende Gehalt.*

d) *Er erstach einen über **ihm** springenden Hirsch.*

e) *Ich glaube dem **sich** selbst lobenden Mann kein Wort mehr.*

f) *Der Direktor lobte bei jeder sich **ihm** bietenden Gelegenheit seine Mitarbeiter.*

g) *Die Mamsell Ulrich sah missgünstig nach ihr, als wollte sie die arme **ihr vorgezogene** Cousine mit den Augen durchbohren.*

h) *Er kam nur wenige Tage nach der von **ihm bestimmten** Frist in München an.*¹¹

⁹ Vidi: P. Bauer, *nav. dj.*, str. 156, 166.

¹⁰ Usp. P. Bauer, *nav. dj.*, str. 134.

¹¹ Primjeri a), b) i e) preuzeti su iz Schulz-Griesbachove gramatike, *Grammatik der deutschen Sprache*, Hueber Verlag, 6. Auflage, München, 1967., str. 129; c), d) i h) od O. Behaghela, *nav. dj.*, 1923., str. 296 i 303; f) iz Schulz-Griesbachove gramatike, *nav. dj.*, str. 83; te g) od H. Bauera, *Vollständige Grammatik der neuhochdeutschen*

Za ilustraciju:

Rečenica *Ich glaube dem sich lobenden Mann kein Wort mehr* sastoji se u dubinskoj strukturi od dvije jezgrene rečenice:

1. *Ich glaube dem Δ Mann kein Wort mehr.*
2. *Der Mann lobt den Mann.*

Prebacivanjem dubinske strukture u površinsku, odnosno nakon ume-
tanja konstituentne rečenice u matričnu rečenicu, zamjenica identiteta uspo-
stavlja referencijalnu identičnost s dativnim objektom matrične rečenice,
nakon što je subjekt dubinske strukture eliminiran pri umetanju budući da
se poklapa s dativnim objektom. Dakle, u umetnutoj rečenici zamjenica
identiteta uspostavlja referencijalnu identičnost s nominalnom frazom koja
je subjekt jezgrene rečenice u dubinskoj strukturi.¹²

2.2. Uspostavljanje referencijalne identičnosti u participnim rečenicama

a) U participnoj rečenici koja fungira kao atribut prema nominalnoj
frazi i može se zamijeniti odnosnom rečenicom zamjenica identiteta uspo-
stavlja referencijalnu identičnost sa subjektom participa I. i participa II. u
dubinskoj strukturi, odnosno sa subjektom jezgrene rečenice.¹³ Usporedimo:

*So sprachen sie, die rauhen Männer, für **sich** nur sorgend und
für ihre Stadt.*¹⁴

= *So sprachen die rauhen Männer, die nur für sich sorgen und
für ihre Stadt.*

*Man sah Frauen, die Kinder an **sich** gepreßt.*¹⁵

= *Man sah Frauen, die die Kinder an sich gepresst hatten.*

Sprache, 2. Band, Berlin, 1828., str. 545; P. Bauer kaže da nije našao potvrdu u grama-
tikama gdje stoji zamjenica identiteta s participom II. koja fungira kao determinant no-
minalne fraze, ali da particip II. može imati i aktivno značenje. To potvrđuje Becho-
vim primjerom *Die Kosaken legten sich zwischen die Kufen, die Karabiner auf sie ge-
richtet (habend)* i obrazlaže da je uslijedila jednostavno redukcija, pomoćni glagol ot-
pada i preostaje particip II. te se zamjenica identiteta može pojaviti i s drugim kon-
strukcijama s participom II.: *Er weiß sich geliebt, Er sieht alle Augen auf sich ge-
richtet*. Više o tome: P. Bauer, *nav. dj.*, str. 140.

¹² Tradicionalne gramatike govore o *logičkom subjektu*.

¹³ Više o tome vidi: P. Bauer, *nav. dj.*, str. 146.

¹⁴ Preuzeto od O. Behaghela, *Deutsche Syntax. Eine geschichtliche Darstellung*.
Band II, die Wortklassen und Wortformen, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung,
Heidelberg, 1924., str. 166.

¹⁵ Preuzeto od G. Becha, *Studien über das deutsche Verbum infinitum*, Band I,
Dan. Hist. Filol. Medd., bind 25, n°2, Kopenhagen, 1955., str. 58.

b) U participnoj rečenici koja se može zamijeniti zavisnom rečenicom koju uvodi veznik te se može označiti kao rečenično priložje ili adverbijal s participom I. zamjenica identiteta uspostavlja referencijalnu identičnost u dubinskoj strukturi s nominalnom frazom koja je subjekt jezgrene rečenice, dok u rečenici s participom II. lična zamjenica uspostavlja referencijalnu identičnost s nekom trećom nominalnom frazom koja nije spomenuta u rečenici.¹⁶ Usporedimo:

*Schnell um **sich schlagend**, versuchte er seinen Häschern zu entkommen.*

= ***Indem** er um sich schlug, versuchte er seinen Häschern zu entkommen.*

*Von **ihm** ins Herz **getroffen**, stürzte er zu Boden, röchelte und starb.*

= ***Nachdem** er ihn ins Herz getroffen hatte, stürzte er zu Boden, röchelte und starb.*¹⁷

c) U umetnutoj participnoj rečenici iza glagola koji mogu regirati particip II. kao što su *verba sentiendi* (*sehen, fühlen, wännen, bleiben*)¹⁸ zamjenica identiteta uspostavlja referencijalnu identičnost sa subjektom matrične rečenice (što je povreda pravila o jezgrenoj rečenici).¹⁹

*Er sah **sich** von ihnen geprellt.*

*Er sieht alle Augen auf **sich** gerichtet.*²⁰

Rečenica *Er sieht alle Augen auf **sich** gerichtet* ima sljedeću strukturu:

1. *Er sah Δ*

2. *Man richtet alle Augen auf ihn.*

¹⁶ Usp. P. Bauer, *nav. dj.*, str. 147.

¹⁷ Oba smo primjera preuzeli od P. Bauera, *nav. dj.*, str. 147.

¹⁸ Sukladno G. Bechu, *nav. dj.*, str. 13, usp. *Er bleibt verborgen, Er kommt auf den Hügel gelaufen*; takva se vrsta participne rečenice uopće ne uzima u obzir u tradicionalnim gramatikama.

¹⁹ Zamjenica identiteta krši pravilo o jezgrenoj rečenici, odnosno da bi uspostavila referencijalnu identičnost sa subjektom matrične rečenice, Bauer drži kako zamjenica identiteta mora stajati iza prijedloga, iza izvjesnih glagola (najčešće *verba sentiendi*) koji dopuštaju koherentnu strukturu između matrične rečenice i umetnutne participne rečenice i s glagolima u participnoj rečenici, koji ne dopuštaju referencijalnu identičnost sa svojim subjektom, a koji su pseudopovratni (**Die Augen sind auf sich gerichtet*), usp. P. Bauera, *nav. dj.*, str. 147–150.

²⁰ Oba primjera preuzeta od O. Behaghela, *nav. dj.*, 1923., str. 300; u svezi s tim usp. i M. Bierwischov primjer *Er sah **sich** von Feinden umstellt*, *Grammatik des deutschen Verbs*, Studia Grammatica II, Akademie Verlag, Berlin, 2. Auflage, 1965., str. 132.

U površinskoj se strukturi mogu generirati sljedeće rečenice:

1. preoblikom umetanja *dass*-rečenice

a) aktiv: *Er sieht, dass man alle Augen auf **ihn** richtet.*

b) pasiv: *Er sieht, dass alle Augen auf **ihn** gerichtet sind.*

2. preoblikom umetanja participa

preoblikom pasiva stanja

*Alle Augen sind auf **ihn** gerichtet.*

preoblikom umetanja participa

*Er sieht alle Augen auf **ihn** gerichtet.*

preoblikom refleksivizacije

*Er sieht alle Augen auf **sich** gerichtet.*

d₁) Sukladno Baueru u apsolutnoj konstrukciji²¹ s participom II. zamjenica identiteta uspostavlja referencijalnu identičnost sa subjektom jezgrene rečenice u dubinskoj strukturi koji je u površinskoj strukturi eliminiran, a lična zamjenica mora stajati kad uspostavlja referencijalnu identičnost s nekom trećom nominalnom frazom koja nije spomenuta u rečenici. Sljedeć Bechovi primjeri:²²

*In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte, eine weiße Pelzdecke voll und schwer über **sich** gebreitet.* (a)

*Majie ging klein und schnell neben ihm her, **das** (= ihr) Gesicht zu ihm hochgewandt.* (b)

*...wie eine Schlafende lag sie da..., **ihre** Augen geschlossen, **ihre** Lippen weich geöffnet.* (c)

²¹ Apsolutne konstrukcije s participom II. i latentnim participom I. su umetnute participne rečenice koje pri pretvaranju u jednu jezgrenu rečenicu s glavnom rečenicom stoje u neovisnom odnosu, koordinaciji ili jednostavno s matričnom rečenicom čine su-rečenični niz (iza interpunkcijskog znaka točke sa zarezom), usp. P. Bauer, *nav. dj.*, str. 151 i 153; za ilustraciju donosimo Bechov primjer *In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte, eine weiße Pelzdecke voll und schwer über **sich** gebreitet.* = *In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte **und** hatte eine weiße Pelzdecke voll und schwer über **sich** gebreitet.* = *In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte; **sie** hatte eine weiße Pelzdecke voll und schwer über **sich** gebreitet.*, usp. G. Bech, *nav. dj.*, str. 56; Bech takve participne rečenice naziva *absolute Akkusativ-Konstruktion (accusativus absolutus)*, jer je nominalna fraza u participnoj rečenici akuzativni objekt u jezgrenoj rečenici, usp. G. Bech, *nav. dj.*, str. 65. Veza je s matričnom rečenicom vrlo labava, pa zbog toga Bech govori o apsolutnoj akuzativnoj konstrukciji; inače, na posebnu, odnosno labavu vezu između matrične i participne rečenice mogu prema Bechu ukazivati određeni član, posvojna i povratna zamjenica, više o tome usp. G. Bech, *nav. dj.*, str. 56–58.

²² G. Bech, *nav. dj.*, str. 56–58; (a) s povratnom zamjenicom; (b) s određenim članom; (c) s posvojnom zamjenicom.

Dubinska struktura rečenice *In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte, eine weiße Pelzdecke voll und schwer über sich gebreitet* izgleda ovako:

1. *In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte* Δ
2. *Sie hatte eine weiße Pelzdecke voll und schwer über sich gebreitet.*

A slijed preoblika izgleda ovako:

1. preoblika refleksivizacije u jezgrenoju rečenici 2, *sie* = *sich*;
2. preoblika umetanja u matričnu rečenicu:

a) subjekt je jezgrene rečenice 2 eliminiran, jer se poklapao sa subjektom matrične rečenice; u participnoj je rečenici on predstavljen određenim članom ili posvojnomo zamjenicom;

b) perfekt je reduciran i particip II. stoji sam zadržavajući svoje aktivno značenje:

In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte, eine weiße Pelzdecke voll und schwer über sich gebreitet pa se dobija sljedeći slijed preoblika:

1. preoblika pasiva stanja: *Eine weiße Pelzdecke war voll und schwer über sie gebreitet.*
2. preoblika umetanja:²³ *In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte, eine weiße Pelzdecke voll und schwer über sie gebreitet.*
3. preoblika refleksivizacije: *In der Boudoirecke sitzt eine Gelähmte, eine weiße Pelzdecke voll und schwer über sich gebreitet.*

U Bechovu primjeru *Majie ging klein und schnell neben ihm her, das (= ihr) Gesicht zu ihm hochgewandt* mora stajati lična zamjenica.

Dubinska struktura izgleda ovako:

1. *Majie ging klein und schnell neben ihm her.*
2. *Sie hatte das Gesicht zu ihm hochgewandt.*

Lična zamjenica mora stajati jer uspostavlja referencijalnu identičnost s nekom trećom nominalnom frazom koja nije spomenuta u rečenici.

U površinskoj se strukturi mogu generirati sljedeće rečenice:

Majie ging klein und schnell neben ihm her und hatte das Gesicht zu ihm hochgewandt.

Majie ging klein und schnell neben ihm her; sie hatte das Gesicht zu ihm hochgewandt.

d₂) U apsolutnoj konstrukciji s latentnim participom I. koji je eliminiran ali se može iščitati iz konteksta vrijedi uvjet jezgrene rečenice za

²³ Ne generira se zamjenica identiteta, jer bi to značilo da se primjenjuje preoblika refleksivizacije na rezultat preoblike umetanja.

primjenu preoblike refleksivizacije.²⁴ Ponovno ćemo se poslužiti jednim Bechovim primjerom: *Mein guter Freund saß auf dem Ladentisch, ein Glas vor sich.*²⁵

Rečenica ima sljedeću dubinsku strukturu:

1. *Mein guter Freund saß auf dem Ladentisch* Δ
2. *Er hielt ein Glas vor sich.*

Do površinske strukture vode sljedeće preoblike:

1. preoblika refleksivizacije u jezgrenoj rečenici 2, subjekti su identični;
2. preoblika umetanja participa:

Mein guter Freund saß auf dem Ladentisch, ein Glas vor sich haltend.

3. preoblika redukcije participa I.:

Mein guter Freund saß auf dem Ladentisch, ein Glas vor sich.

3. Poredbena analiza

U analizi koja slijedi pokazujemo (ne)moguću primjenljivost zakonitosti uporabe povratne zamjenice koja se pojavljuje uz neprave povratne glagole, tj. kao zamjenice identiteta u pogledu uspostavljanja referencijalne identičnosti u participnim konstrukcijama i participnim rečenicama temeljem njemačkoga predloška u okviru hrvatskoga rečeničnog ustrojstva.

3.1. Referencijalna identičnost u participnim konstrukcijama

Za razliku od njemačkoga jezika gdje se particip I. povratnih glagola može koristiti kao atribut uz imenicu, u hrvatskom jeziku popridjevljenje glagolskog priloga sadašnjeg od povratnih glagola uz zadržavanje povratne zamjenice se nije moguće.²⁶ Usporedimo:

²⁴ Usp. P. Bauer, *nav. dj.*, str.155.

²⁵ G. Bech, *nav. dj.*, str. 58; kao latentni particip I. može se pojaviti primjerice i *habend*, usporedi: *Und so standen sie beide nebeneinander in dem schmalen Streifen Trockenheit, hinter sich die verschlossene Wand der Verkaufsbude*, G. Bech, *nav. dj.*, str. 58.

²⁶ Međutim, u hrvatskom su jeziku 19. stoljeća zabilježene konstrukcije gdje glagolski prilog upotrijebljen kao atribut zadržava uza se element se bez obzira na to da li je se dijelom leksičkoga značenja glagola ili je znakom povratnosti, usp. *Gledala me smijećim se očima; Pokaza im Pavao čovjeka vozećeg se na tri liepa konja*, usp. S. Ham, „Atributna uloga glagolskih pridjeva sadašnjih i prošlih u hrvatskom književnom

Er beobachtete den sich₁ entfernenden Freund₁.

**On je promatrao udaljavajućeg se₁ prijatelja₁.*

On je promatrao prijatelja₁ koji se₁ udaljava.

Ich hasse die sich₁ schlecht in Wasser lösenden Tabletten₁ zu trinken.

**Ja mrzim piti teško se₁ u vodi otapajuće tablete₁.*

Ja mrzim piti tablete₁ koje se₁ teško otapaju u vodi.

Wir sehen den sich₁ nähernden Zug₁.

**Mi vidimo približavajući se₁ vlak₁.*

Mi vidimo vlak₁ koji se₁ približava.

Dvočlanost pridjeva u hrvatskoj konstrukciji predstavlja smetnju pridjevnoj uporabi glagolskog priloga sadašnjeg na -ći od povratnih glagola s elementom se. Hrvatski jezik koristi odnosnu, tj. atributnu rečenicu koja se izvodi u dubinskoj strukturi. U njemačkom jeziku zamjenica identiteta uspostavlja referencijalnu identičnost s logičkim subjektom participa u dubinskoj strukturi, koji je zapravo sintaktički subjekt odnosne atributne rečenice u površinskoj strukturi (budući da se prošireni participni atribut može preoblikovati u zavisnu rečenicu, usp. *Er beobachtete den Freund, der sich entfernt*; *Ich hasse die Tabletten zu trinken, die sich schlecht in Wasser lösen*; *Wir sehen den Zug, der sich nähert*), a u hrvatskom samo sa sintaktičkim subjektom zavisne, tj. odnosne rečenice.

Lična zamjenica stoji u konstrukciji s participom I. u njemačkom jeziku kad uspostavlja referencijalnu identičnost s nominalnom frazom koja je identična sa sintaktičkim subjektom rečenice, usp.:

Er₁ verlangte das ihm₁ zukommende Gehalt.

**On₁ je zahtijevao njemu₁ pripadajuću plaću.*

**On₁ je zahtijevao pripadajuću mu₁ plaću.*

On₁ je zahtijevao plaću koja (nje)mu₁ pripada.

Hrvatski primjeri s ličnom zamjenicom i atributnim participom prezenta nisu primjereni, odnosno navedena konstrukcija narušava sintaktičko ustrojstvo cijele rečenice. U hrvatskom treba rabiti odnosnu atributnu rečenicu.

U oba jezika bilježimo pridjevnju uporabu glagolskog priloga sadašnjeg od povratnih glagola, gdje se u njemačkoj uporabi gubi povratna zamjenica, a u hrvatskom to više nije glagolski prilog sadašnji, nego glagolski pridjev trpni, također bez povratne zamjenice se:

jeziku 19. st.“, *Riječ*, časopis za filologiju Hrvatskoga filološkog društva Rijeka, god. 1, sv. 1–2, Rijeka, 1995., str. 18. (17–26).

**sich zurückhaltende Menschen*
zurückhaltende Menschen
** suzdržavajući se ljudi*
suzdržani ljudi

Pored participa prezenta i glagolskog priloga sadašnjeg postoje i particip preterita, odnosno glagolski prilog prošli koji se može rabiti kao atribut ispred imenice bez povratne zamjenice, jer se u sintaktičkom smislu izvode ili od pasiva stanja, ili se interpretiraju kao pasivni particip prijelaznoga glagola ili se samo radi o participima pridjevnoga karaktera:

**das sich erkältete Kind*
das erkältete Kind
**prehlađeno se dijete*
prehlađeno dijete

**das sich gewaschene Kind*
das gewaschene Kind
**oprano se dijete*
oprano dijete

**ein sich verliebter junger Mann*
ein verliebter junger Mann
**jedan zaljubljeni se mladić*
jedan zaljubljeni mladić

Glede uspostavljanja referencijalne identičnosti u konstrukcijama s participom II., ona se u njemačkom uspostavlja preko lične zamjenice koja je identična sa sintaktičkim subjektom rečenice:

Er₁ war für die von ihm₁ definierte Theorie belohnt.
**On₁ je nagrađen za od njega₁ definiranu teoriju.*
On₁ je nagrađen za teoriju koju je on₁ definirao.

Er₁ begrüßte mit Handschlag seinen Kollegen und setzte sich auf nun ihm₁ spendierten Stuhl.

**On₁ je stiskom ruke pozdravio svoga kolegu i sjeo na njemu₁ darovanu stolicu.*

On₁ je stiskom ruke pozdravio svoga kolegu i sjeo na darovanu mu₁ stolicu.

On₁ je stiskom ruke pozdravio svoga kolegu i sjeo na stolicu koja mu₁ je darovana.

On₁ je stiskom ruke pozdravio svoga kolegu i sjeo na stolicu koju je (on₁) dobio na poklon.

Držimo kako je hrvatskom primjerenija atributna rečenica, dvojbe oko subjekta ne postoje, sintaktičko ustrojstvo cijele rečenice narušava konstrukcija koja u hrvatskom nije uobičajena.

Suprotno hrvatskim gramatikama,²⁷ koje inače drže da glagolski pridjev prošli i glagolski pridjev sadašnji nisu u duhu hrvatskog jezika, izdvojamo Katičićevu *Sintaksu*, koja progovara o glagolskim pridjevima u atributnoj ulozi. Sukladno Katičiću glagolski pridjevi prošli i sadašnji su, iako rijetki u suvremenom jeziku, ali česti u jeziku 19. stoljeća, na sintaktičkoj razini sročni atributi. Katičić se ograđuje uz napomenu da preoblika kojom se kao atribut u rečenicu preoblikuje glagolski predikat jedne od ishodišnih rečenica nije moguća u neutralnom stilu suvremenog jezika, ali „u starinskom i književno ekspresivnom stilu, koji se odlikuje većom gipkosti, moguća je i takva preoblika: *Lajući pas ne grize*“.²⁸ Bez obzira na takvo usamljeno stajalište držimo da navedeni primjer nije sintaktička odlika hrvatskog suvremenoga jezika, štoviše da nastaje pod utjecajem stranih jezika, pa između ostalih i njemačkoga, u kojem navedeni primjer odgovara sintaktičkom ustrojstvu njemačke rečenice: *Der bellende Hund beißt nicht.* (= *Hunde, die bellen, beißen nicht.*) Dojam je kao da se radi o doslovnom prijevodu njemačke rečenice.

3.2. Referencijalna identičnost u participnim rečenicama

Participne fraze koje se mogu preobličiti u zavisnu rečenicu susrećemo isključivo u pisanome jeziku. Na narednim primjerima pokazat ćemo participne konstrukcije umetnute u rečenicu te njihovu preobliku u odgova-

²⁷ Hrvatska gramatička tradicija oblike participa prezenta na *-ći*: *misleći* i participa perfekta na *-vši* ili *-avši*: *mahnuvši*, *podigavši* drži **glagolskim prilozima sadašnjim** i **prošlim**, odnosno početak je 16. stoljeća vrijeme u kojem se naslijeđeni sustav participnih formi počinje razlagati i kad se iz niza naslijeđenih tvorbenih tipova po određenim načelima oblikuju novi odnosi, usp. D. Gabrić-Bagarić, *O nekim problemima razvoja glagolskoga pridjeva prošlog (na primjerima Marulićeva jezika i jezika njegovih suvremenika)*, Filologija, časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, knj. 24-25, Zagreb, 1995., str. 136 (135–140), a u sintaktičkoj službi njihov odnos prema predikatu tumači kao odnos priložnih oznaka prema predikatnoj riječi u rečenici, usporedi, između ostalih, T. Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, treće, nepromijenjeno izdanje, Matica hrvatska, Zagreb, 1963., str. 656–662; Težak – Babić, *Pregled gramatike hrvatskoga književnog jezika za osnovne i druge škole*, VI, prerađeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1973., str. 125 i 269–270; A. Musić, *Značenje i upotreba participâ u srpskohrvatskom jeziku*, Rad JAZU, knj. 250 (1935.), str. 134 i 136.

²⁸ Vidi: R. Katičić, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Nacrt za gramatiku, drugo ponovljeno izdanje, Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za filološke znanosti, Knjiga 61, Globus, Nakladni zavod, Zagreb, 1991., str. 384.

rajuću zavisnu rečenicu, tj. kako se referencijalna identičnost ostvaruje u participnim rečenicama kao atribut uz nominalnu frazu (a), u participnim rečenicama kao adverbijal ili priložje (b), u participnim rečenicama uz izvjesne glagole s participom II. (c) i u apsolutnim konstrukcijama s participom II. i latentnim participom I. (d).

a) Participne rečenice kao atribut uz nominalnu frazu

Usporedimo:

So benehmen sich die Menschen₁, nur an sich₁ denkend.

**Tako se ponašaju ljudi₁, samo na sebe₁ misleći.*

Participni oblik (koji se tu ne deklinira) u takvoj uporabi u hrvatskom nije moguć, nego se preoblićuje u odnosnu rečenicu:

Tako se ponašaju ljudi koji misle samo na sebe.

Znači, zamjenica identiteta može ostvariti referencijalnu identičnost sa subjektom participa I. samo preko odnosne rečenice koji je identičan sa subjektom matrične rečenice. Možemo konstatirati nepodudaranje dvaju jezika u tom segmentu.

Die Menschen₁, nur auf sich₁ angewiesen, haben es nicht leicht.

← *Die Menschen, die nur auf sich angewiesen sind, haben es nicht leicht.*

Ljudima₁ upućenima samo na sebe₁ nije lako.

← *Ljudima koji su upućeni samo na sebe, nije lako.*

Preobliske u odnosnu rečenicu glase:

1. *Die Menschen haben es nicht leicht + Δ*

2. *Die Menschen sind nur auf sich angewiesen.*

U oba jezika zamjenica identiteta može uspostaviti referencijalnu identičnost sa subjektom participa II. u dubinskoj strukturi preko sljedećih preobliska:

1. preobliske refleksivizacije u jezgrenoju rečenici 2;

2. preobliske eliminacije subjekta u jezgrenoju rečenici 2, jer su obje nominalne fraze identične;

3. preobliske redukcije pasiva stanja pri umetanju u particip II.

b) Participne rečenice kao adverbijal ili priložje

I tu analiziramo rečenice s oba participa preko kojih se participna rečenica uvrštava u rečenicu kao priložje. Participna rečenica može označivati način događanja nadređene rečenice. Može se tvoriti samo ako se daje sve-

sti na finitnu rečenicu čiji je subjekt identičan sa subjektom nadređene rečenice. Referencijalnu identičnost uspostavlja zamjenica identiteta u dubinskoj strukturi sa subjektom jezgrene rečenice koji je u površinskoj strukturi eliminiran:

Sich₁ ständig umsehend, ging sie₁ über die Straße zum Haus.
 ← *Indem sie sich ständig umsah, ging sie über die Straße zum Haus.*
Stalno se₁ osvrćući, ona₁ je išla preko ulice kući.
 ← *Tako što se stalno osvrtala, ona je išla preko ulice kući.*
Von ihm₁ ins Krankenhaus gebracht, bekam er₂ allnötige Hilfe und Pflege.
 ← *Nachdem er₂ ihn₁ ins Krankenhaus gebracht hatte, bekam er₁ allnötige Hilfe und Pflege.*
Dovezavši ga u bolnicu, on je dobio svu neophodnu pomoć i njegu.
 ← *Nakon što ga₁ je on₂ dovezao u bolnicu, on₁ je dobio svu neophodnu pomoć i njegu.*

Budući da je participom II. izrečeno pasivno značenje, upotrijebljena je lična zamjenica koja uspostavlja referencijalnu identičnost s nekom drugom nominalnom frazom koja nije spomenuta u nadređenoj rečenici. U hrvatskoj rečenici nije moguće u skladu sa sintaktičkim pravilnostima izreći agens, tako da se pojavljuje samo particip II. bez agensa izrečenog prijedložnom frazom (**od njega u bolnicu dovezen*).

Inače, participne fraze ne pojavljuju se u svim vrstama zavisnih rečenica u oba jezika. Moguće je njihovo pojavljivanje u jednom, ali ne i u drugom jeziku, npr. instrumentalne rečenice u njemačkom pojavljuju se samo uz veznike, koje je moguće eliminirati u hrvatskim participnim frazama. Obrnuto je s pogodbenim (kondicionalnim) rečenicama: participne fraze moguće su u njemačkom, ali ne i u hrvatskom.

c) Participne rečenice uz izvjesne glagole s participom II.

U izvjesne glagole koji mogu upravljati participom II. glagola, ubrajaju se *verba sentiendi* kao *sehen, fühlen, wännen, bleiben*. *Verba sentiendi* su u hrvatskom *glagoli osjećanja* „kojima se kazuje da netko opaža ili misli nešto, da umuje o nečemu ili da razumije nešto“.²⁹ Usporedimo:

²⁹ Vidi: R. Katičić, *nav. dj.*, str. 311.

*Er₁ fühlte **sich**₁ von ihnen betrogen.*

() On se osjećao od njih prevaren.³⁰*

Osjećao je da su ga prevarili.

*Als Tatsache wurde die Aussage von zwei Beamten hingenommen, die **sich** aus 20 bis 30 Metern beschossen wähnten.³¹*

**Kao činjenica prihvaćena je izjava dvojice službenika koji su mislili pucano na njih s 20 do 30 metara.*

Kao činjenica prihvaćena je izjava dvojice službenika koji su mislili da je na njih pucano s 20 do 30 metara.

Razvidno je da te konstrukcije nisu svojstvene hrvatskom standardnom jeziku, nego se uz te glagole pojavljuje izrična rečenica s veznikom *da* uz ličnu zamjenicu kao objekat. U njemačkim konstrukcijama je u dubinskoj strukturi u obje rečenice prisutna preoblika pasivizacije prije preoblake refleksivizacije u matričnu rečenicu. Hrvatski jezik u pogledu pasiva prvenstvo daje pasivu s nekonkretiziranim agensom, odnosno „bolje je i uputnije pasive pretvarati u aktive; ne gubimo na informativnosti, a nedirnutima ostavljamo samo one pasive bez kojih tekst gubi ekspresivnost“.³² Da je riječ o pasivu unutar participne konstrukcije, analizirat ćemo njemačke rečenice.

Dubinska struktura rečenice *Er fühlte **sich** von ihnen betrogen* izgleda ovako:

1. *Er fühlte + Δ +*
2. *Sie hatten ihn betrogen.*

Možemo generirati različite rečenice u površinskoj strukturi:

1. preoblikom umetanja *dass*-rečenice
 - a) aktiv: *Er fühlte, dass sie **ihn** betrogen hatten.*
 - b) pasiv: *Er fühlte, dass **er** von ihnen betrogen worden war.*

2. preoblikom umetanja participa
 - preoblikom pasivizacije u jezgrenoju rečenicu 2
 - Er war betrogen worden von ihnen.*

³⁰ Pored navedenoga primjera stavili smo zvjezdicu u zagradu, jer nije primjeren hrvatskom standardnom jeziku, ali je prihvatljiv u administrativnom i novinarsko-publističkom stilu i ovjeren s gledišta komunikacije, usp. J. Silić – I. Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, d.d., Zagreb, 2005., str. 196.

³¹ Primjer smo uzeli od P. Bauera, *nav. dj.*, str. 147.

³² Usp. S. Ham, „Pasiv i norma“, *Jezik*, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Hrvatsko filološko društvo, god. 37, br. 3, Zagreb, 1990., str. 68 (65–76).

preoblikom umetanja participa

Er sah ihn von ihnen betrogen.

preoblikom refleksivizacije

*Er sah **sich** von ihnen betrogen.*

Zamjenica identiteta nije subjekt jezgrene rečenice u dubinskoj strukturi, nego subjekt pasivne rečenice prije umetanja:

Er fühlte Δ

} *Er fühlte **sich** von*

Er war von ihnen betrogen worden } *ihnen betrogen.*

Dubinska struktura rečenice *Als Tatsache wurde die Aussage von zwei Beamten hingenommen, die **sich** aus 20 bis 30 Metern beschossen wähten* izgleda ovako:

1. *Sie (= die Beamten) wähten + Δ +*

2. *Man hatte sie beschossen.*

Možemo generirati različite rečenice u površinskoj strukturi:

1. preoblikom umetanja *dass*-rečenice

a) aktiv: *Sie wähten, dass man **sie** beschossen hatte.*

b) pasiv: *Sie wähten, dass **sie** beschossen worden waren.*

2. preoblikom umetanja participa

preoblikom pasivizacije u jezgrenoj rečenici 2

Sie waren beschossen worden.

preoblikom umetanja participa

Sie wähten sie beschossen.

preoblikom refleksivizacije

*Sie wähten **sich** beschossen.*

Zamjenica identiteta nije subjekt jezgrene rečenice u dubinskoj strukturi, nego subjekt pasivne rečenice prije umetanja:

Sie wähten Δ

} *Sie wähten **sich***

***Sie** waren beschossen worden* } *beschossen.*

d₁) Apsolutne konstrukcije s participom II.

Usporedimo sljedeće rečenice sa zamjenicom identiteta:

*Der Demonstrant ging, die (= seine) Pistole vor **sich** gestreck, stur an uns vorbei.*

*Demonstrant je prošao ispruživši (= svoj) pištolj ispred **sebe** ukočen pokraj nas.*

Dubinska struktura tih rečenica izgleda ovako:

*Der Demonstrant ging stur an uns vorbei und hatte die (=seine) Pistole vor **sich** gestreckt.*

*Demonstrant je prošao ukočen pokraj nas i bio je ispružio
(=svoj) pištolj ispred sebe.*

Zamjenica identiteta uspostavlja u participnoj rečenici referencijalnu identičnost sa subjektom te participne rečenice u dubinskoj strukturi. Prije preoblike umetanja on je eliminiran jer se podudara sa subjektom matrične rečenice. To vrijedi za obje rečenice. U njemačkom je primjeru subjekt matrične rečenice sadržan u određenom članu ili u posvojnoj zamjenici, a u hrvatskom zbog nepostojanja kategorije člana nalazimo potvrdu samo u posvojnoj zamjenici.

Usporedimo sljedeće rečenice s ličnom zamjenicom:

*Die Jäger versteckten sich hinter die nächsten Bäume, die
(=ihre) Flinten auf **sie** gerichtet.*

*Lovci se sakriše iza najbližih stabala uperivši (= svoje) puške
u **njih**.*

U obje rečenice i u oba jezika mora stajati lična zamjenica jer je uspostavila referencijalnu identičnost s nekom tećom nominalnom frazom koja nije spomenuta u rečenici. U površinskoj strukturi mogli bismo generirati i sljedeće rečenice:

*Die Jäger versteckten sich hinter die nächsten Bäume und
hatten die (= ihre) Flinten auf **sie** gerichtet.*

*Lovci se sakriše iza najbližih stabala i bili su uperili (= svoje)
puške u **njih**.*

Ili:

*Die Jäger versteckten sich hinter die nächsten Bäume; sie
hatten die (= ihre) Flinten auf **sie** gerichtet.*

*Lovci se sakriše iza najbližih stabala; oni su bili uperili
(=svoje) puške u **njih**.*

d₂) Apsolutne konstrukcije s latentnim participom I.

Usporedimo:

*Sie₁ sitzt auf ihrem Sofa, vor **sich**₁ einen Liebesroman.*

Ona₁ sjedi na svojoj počivaljci, pred sobom₁ ljubavni roman.

U rečenici se kao latentni particip, koji se daje iščitati iz konteksta, može pojaviti *haltend* ili *lesend*, čime nastaju sljedeće jezgrene rečenice:

1. *Sie sitzt auf ihrem Sofa + Δ*
2. *Sie hält / liest einen Liebesroman vor sich.*

1. Ona sjedi na svojoj počivaljci + Δ
2. Ona drži / čita jedan ljubavni roman pred sobom.

U oba jezika redosljed preoblika glasi ovako:

preoblika je refleksivizacije uslijedila u jezgrenoj rečenici 2, jer su subjekti identični, čime su stvoreni uvjeti za preobliku umetanja participa (usp. *Sie₁ sitzt auf ihrem Sofa, vor **sich₁** einen Liebesroman **haltend** / **le-send**, Ona₁ sjedi na svojoj počivaljci **držeći** / **čitajući** pred sobom₁ / ispred sebe ljubavni roman*) te preoblika redukcije participa I. (usp. *Sie₁ sitzt auf ihrem Sofa, vor **sich₁** einen Liebesroman, Ona₁ sjedi na svojoj počivaljci, pred sobom₁ ljubavni roman*).

U tim rečenicama nije moguće uvrstiti **liegend** / **ležeći** kao particip I., ako se želi uspostaviti referencijalna identičnost:

*Sie₁ sitzt auf ihrem Sofa, vor **ihr** einen Liebesroman **liegend**.
Ona₁ sjedi na svojoj počivaljci, ljubavni roman pred **njom** /
ispred **nje** ležeći.*

Rečenice su moguće, no tada im je primjerenije sljedeće ustrojstvo:

*Sie sitzt auf ihrem Sofa; ein Liebesroman **liegt** vor **ihr**.
Ona sjedi na svojoj počivaljci, jedan ljubavni roman **leži**
pred **njom** / ispred **nje**.*

Rečenice, tj. apsolutne konstrukcije s latentnim participom I. prisutne su i u hrvatskom jeziku i ponašaju se sukladno njemačkim konstrukcijama.

Zaključak

U participnim konstrukcijama s popridjevljenim glagolskim prilogom sadašnjim od povratnih glagola uz zadržavanje povratne zamjenice *se* u hrvatskom, za razliku od njemačkoga, nije moguće ostvariti referencijalnu identičnost. Oba su jezika suglasna oko nemogućnosti uporabe participa preterita, tj. glagolskoga priloga prošloga kao atributa ispred imenice uz zadržavanje povratnih zamjenica *sich* i *se* (moguć je jedino njihov oblik bez povratne zamjenice).

U participnim rečenicama u kojima smo analizirali uporabu obaju participa ustvrdili smo, s jedne strane, u hrvatskom nemogućnost uspostavljanja referencijalne identičnosti uz uporabu glagolskog priloga sadašnjeg kao atributa uz nominalnu frazu, no s druge strane, mogućnost njenoga uspostavljanja uz uporabu glagolskog priloga prošlog u oba jezika. U participnim rečenicama u kojima se particip pojavljuje kao priložje, tj. moguće ga je preobličiti u podređenu zavisnu rečenicu, ustvrdili smo da pored izvjesnih istovjetnosti njegovo pojavljivanje nije prisutno u svim vrstama za-

visnih rečenica obaju jezika. U participnim rečenicama s participom preterita i glagolskim prilogom prošlim uz *verba sentiendi*, tj. *glagole osjećanja*, za razliku od njemačkoga, hrvatski rabi *da*-rečenicu, dok u apsolutnim konstrukcijama s participom preterita i glagolskim prilogom prošlim, kao i u apsolutnim konstrukcijama s latentnim participom prezenta i glagolskim prilogom sadašnjim, bilježimo podudarnosti u oba jezika.

Kako se sintaktičke dubinske strukture različitih jezika ne podudaraju, tako se ni zamjenica identiteta ne može u njemačkome i hrvatskom generirati preko iste preoblike refleksivizacije u površinskoj strukturi, odnosno uvjeti i lanac preoblike iz dubinske u površinsku strukturu mogu biti različiti od jezika do jezika.

Literatura:

- BARIĆ, E. – LONČARIĆ, M. – MALIĆ, D. – PAVEŠIĆ, S. – PETI, M. – ZEČEVIĆ, V. – ZNIKA, M., *Hrvatska gramatika*, II. promijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
- BAUER, H., *Vollständige Grammatik der neuhochdeutschen Sprache*, 2. Band, Berlin, 1828.
- BAUER, P., *Die Definition des Reflexivpronomens im Deutschen, Ein Problem der Referenzidentität*, Universite Catholique de Louvan, Faculte de Philosophie et Lettres, 1973.
- BAŠIĆ, N., „Pridjevi na -ći glagolskoga postanja u hrvatskim rječnicima“, *Filologija*, časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 30-31, Zagreb, 1998., str. 155–170.
- BECH, G., *Studien über das deutsche Verbum infinitum*, Band I, Dan. Hist. Filol. Medd., bind 25, n°2, Kopenhagen, 1955.
- BEHAGHEL, O., *Deutsche Syntax*, Band I, Heidelberg, 1923.
- BEHAGHEL, O., *Deutsche Syntax. Eine geschichtliche Darstellung*. Band II, die Wortklassen und Wortformen, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, Heidelberg, 1924.
- BELAJ, B., „Nominalizacija kao strategija pasivizacije“, *Suvremena lingvistika*, godina 28, br. 53-54, Zagreb, 2002., str. 11–26.
- BIERWISCH, M., *Grammatik des deutschen Verbs*, Studia Grammatica II, Akademie Verlag, Berlin, 2. Auflage, 1965.
- BRABEC, I. - HRASTE, M. - ŽIVKOVIĆ, S., *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1961.
- BRINKMANN, H., *Die deutsche Sprache. Gestalt und Leistung*, 2. Auflage, Sprache und Gemeinschaft im Auftrag eines Arbeits-

- kreises für deutsche Sprache herausgegeben von Leo Weisgerber, Pädagogischer Verlag Schwann, Düsseldorf, 1971.
- BUßMAN, H., *Lexikon der Sprachwissenschaft*, 2., völlig neu bearbeitete Auflage, Alfred Kröner Verlag, Stuttgart, 1990.
 - CURME, G. O., *A grammar of the German Language*, New York, 1964.
 - DAL, I., *Kurze deutsche Syntax*, 2. Auflage, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1966.
 - DUDEN, *Die Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, Der Große Duden 4, Bibliographisches Institut, Mannheim, 2. Auflage, 1966.
 - DUDEN, *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, 4., völlig neu bearb. u. erw. Auflage, hrsg. von Günther Drosdowski u. a., Mannheim – Wien – Zürich, 1984.
 - DUDEN, *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, 5., völlig neu bearb. u. erw. Auflage, Bd. 4, hrsg. und bearb. von Günther Drosdowski in Zusammenarbeit mit Peter Eisenberg..., Dudenverlag Mannheim-Wien-Zürich, 1995.
 - EISENBERG, P., *Grundriss der deutschen Grammatik*, Band 2: Der Satz, 3., durchgesehene Auflage, Verlag J. B. Metzler, Stuttgart – Weimar, 2006.
 - ERBEN, J., *Abriß der deutschen Grammatik*, Hueber Verlag, München, 1966.
 - GABRIĆ-BAGARIĆ, D., „O nekim problemima razvoja glagolskoga pridjeva prošlog (na primjerima Marulićeva jezika i jezika njegovih suvremenika)“, *Filologija*, časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, knj. 24–25, Zagreb, 1995., str. 135–140.
 - GREWENDORF, G., „Reflexivierungsregeln im Deutschen“, *Deutsche Sprache*, Zeitschrift für Theorie, Praxis, Dokumentation, 12. Jahrgang, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 1984., str. 14–30.
 - GRIMM, J., *Deutsche Grammatik*, Band IV, Reproduktion einer verbesserten Auflage von 1898.
 - GUNKEL, L. – MÜLLER, G. – ZIFONUN, G., *Arbeiten zur Reflexivierung*, Linguistische Arbeiten, Band 481, Tübingen, Niemeyer, 2003.
 - HAM, S., „Pasiv i norma“, *Jezik*, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Hrvatsko filološko društvo, god. 37, br. 3, Zagreb, 1990., str. 65–76.
 - HAM, S., „Atributna uloga glagolskih pridjeva sadašnjih i prošlih u hrvatskom književnom jeziku 19. st.“, *Riječ*, časopis za filologi-

- ju Hrvatskoga filološkog društva Rijeka, god. 1, sv. 1-2, Rijeka, 1995., str. 17–26.
- HAM, S., „Zamjeničko-pridjevna sklonidba jednine u hrvatskom književnom jeziku krajem 19. Stoljeća“, *Filologija*, časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Knj. 27, Zagreb, 1996., str. 25–41.
 - KATIČIĆ, R., *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Nacrt za gramatiku, drugo ponovljeno izdanje, Djela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za filološke znanosti, Knjiga 61, Globus, Nakladni zavod, Zagreb, 1991.
 - *Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch*, hrsg. von U. Engel und P. Mrazović, Sagners Slavistische Sammlung, hrsg. von Peter Rehder, Band 10, 1. Halbband, Verlag Otto Sagner, München, 1986.
 - *Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch*, hrsg. von U. Engel und P. Mrazović, Sagners Slavistische Sammlung, hrsg. von Peter Rehder, Band 10, 2. Halbband, Verlag Otto Sagner, München, 1986.
 - LEES, R. B. – KLIMA, E. S., *Rules for English Pronominalization*, Language, Volume 39, N°1, 1963.
 - LEITNER, H., *Deutsch-kroatisches Wörterbuch, Verben im Kontext*, 1. Auflage, Školska knjiga, Zagreb, 1998.
 - MARETIĆ, T., *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, treće, nepromijenjeno izdanje, Matica hrvatska, Zagreb, 1963.
 - MARINČIĆ, S., *Povratna zamjenica kao dopuna glagolu u njemačkom i u hrvatskom jeziku (Kontrastivna analiza)*, doktorski rad, Zagreb, 2007.
 - MARINČIĆ, S., „Povratna zamjenica kao zamjenica identiteta u njemačkome i hrvatskom jeziku“, *HUM*, časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, br. 4, Mostar, 2008., str. 78–92.
 - MARINČIĆ, S., „Referencijalna identičnost u infinitivnim konstrukcijama – Poredbena analiza njemačkoga i hrvatskoga jezika“, *HUM*, časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, br. 5, Mostar, 2009., str. 86–105.
 - MUSIC, A., „Značenje i upotreba participâ u srpskohrvatskom jeziku“, *Rad JAZU*, knjiga 250, Razreda historičko = filologičkoga i filozofičkoga = juridičkoga 112, Zagreb, 1935., str. 127–157.
 - PAUL, H., *Deutsche Grammatik*, Band III, Teil IV: Syntax (erste Hälfte), Halle a.S., Verlag von Max Niemeyer, 1919.

- PETI, M., „Gramatičko značenje i sintaktički položaj participa prezenta i participa perfekta“, *Suvremena lingvistika*, broj 10, Zagreb, 1974., str. 15–21.
- RŮŽIČKA, R. – STEUBE, A. – WALTHER, G., „Syntaktische und semantische Reflexivität“, *Studia Grammatica XIII*, Hrsg. R. Löttsch – R. Růžicka, Satzstruktur und Genus verbi, Akademie-Verlag, Berlin, 1976., str. 95–112.
- SCHULZ, D. - GRIESBACH, H., *Grammatik der deutschen Sprache*, Hueber Verlag, 6. Auflage, München, 1967.
- SILIĆ, J. - PRANJKOVIĆ, I., *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, d.d., Zagreb, 2005.
- STEUBE A., „Reflexivierung in komplexen deutschen Sätzen“, *Deutsch als Fremdsprache*, 12. Jahrgang, Hrsg. Herder-Institut der Karl-Marx-Universität, Leipzig, 1975., str. 278–287.
- STEVANOVIĆ, M., „Popridevljivanje glagolskog priloga na -ći“, *Južnoslovenski filolog*, povremeni spis za slovensku filologiju Srpske akademije nauka, Institut za srpskohrvatski jezik, XVIII knj. 1-4, Beograd, 1949.-1950., str. 55–85.
- STEVANOVIĆ, M., „Još nešto o pridevskoj funkciji radnog glagolskog prideva“, *Naš jezik*, Nova serija, knj. IX, sv. 3-4, Srpska akademija nauka, Institut za srpski jezik, Beograd, 1958., str. 86–92.
- STOJANOVIĆ, Lj., „Rečenične konstrukcije bez verbum-a finitum-a“, *Južnoslovenski filolog*, povremeni spis za slovensku filologiju i lingvistiku, Knjiga III, Beograd, 1922.-1923., str. 7–10.
- STOJANOVIĆ, Lj., „Značenje glagolskih participa“, *Južnoslovenski filolog*, povremeni spis za slovensku filologiju i lingvistiku, Knjiga VIII, Beograd, 1928.-1929., str. 1–12.
- TEŽAK, S. – BABIĆ, S., *Pregled gramatike hrvatskoga književnog jezika za osnovne i druge škole*, VI, prerađeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1973.
- TEŽAK, S. – BABIĆ, S., *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, 12. preuređeno i dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 2000.
- ZIFONUN, G., *Grammatik des Deutschen im europäischen Vergleich: Das Pronomen, Teil II: Reflexiv- und Rezipropronomen*, amades Arbeitspapiere und Materialien zur deutschen Sprache, Herausgegeben vom Institut für deutsche Sprache, 2003., Nr. 1/03.

Senka MARINČIĆ

**DIE REFERENZIDENTITÄT IN
PARTIZIPIALKONSTRUKTIONEN UND
-SÄTZEN DES DEUTSCHEN UND KROATISCHEN**

In der Arbeit analysiert man die (Nicht-)Herstellung der Referenzidentität in Partizipialkonstruktionen, in denen das Partizip als Attribut zum Nomen fungiert, und in reduzierten Partizipialsätzen beschränkt auf das Reflexivpronomen der 3. Person im Dativ und Akkusativ bei unechten reflexiven Verben bzw. auf das Reflexivpronomen als Identitätspronomen. Vom linguistischen Standpunkt aus ist es sinnvoll nur das Reflexivpronomen als Identitätspronomen zu analysieren, wenn man von der Referenzidentität zwischen dem Reflexivpronomen und einer Nominalphrase spricht. Die Referenzidentität mit einer Nominalphrase kann aber entweder durch das Identitätspronomen oder durch das Personalpronomen hergestellt werden. Die Schwierigkeiten entstehen, besonders für die Nicht-Muttersprachler des Deutschen, wenn unter gewissen syntaktischen Bedingungen nur das eine oder das andere auftreten kann. Ziel der Arbeit ist durch den Vergleich der Zielsprache (des Kroatischen) mit der Ausgangssprache (dem Deutschen) den Gebrauch des Reflexivpronomens als den des Identitätspronomens in Partizipialkonstruktionen und -sätzen darzustellen sowie die Bedingungen, unter denen die Referenzidentität in angegebenen Konstruktionen und Sätzen der beiden Sprachen hergestellt wird, zu bestätigen oder festzulegen.

Schlüsselwörter: *Referenzidentität, Identitätspronomen, Personalpronomen, Nominalphrase, Partizipialkonstruktion, Partizipialsatz*